

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

Број:

10/4-9

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ

Датум:

14.02.2017.

Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Нишу
подносимо следећи извештај:

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ:

1. Састав комисије:

1. Др Бисера Јевтић, ванредни професор
2. Др Зорица Станисављевић Петровић, ванредни професор
3. Др Марија Јовановић, доцент

2. Одлука Већа департмана број 10/4-58 од 28. септембра 2016. године.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

1. Име, име једног родитеља, презиме
Марија Љубиша Станковић
2. Година уписа на мастер академске студије
2015/2016.
3. Назив студијског програма
Мастер академске студије педагогије

III НАСЛОВ – МАСТЕР РАДА:

Повезаност вршњачког насиља и школске средине ученика

IV ПРЕГЛЕД -МАСТЕР РАДА:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Структура мастер рада састоји се из теоријског приступа проблему, методолошког приступа проблему истраживања, анализе и интерпретације резултата истраживања, закључних разматрања и прилога који представљају истраживачке инструменте. Теоријски оквир истраживања чине следеће целине:

УВОД.....	5
ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ.....	7
1.Одређење насиља	7
1.1.Теорије насиља	8
1.2.Разлика између агресије и насиља	10
2.Одређење вршњачког насиља.....	12
2.1.Облици насиља (вршњачког насиља).....	15
2.1.1.Физичко насиље	18
2.1.2.Вербално насиље.....	19
2.1.3.Психичко (емоционално) насиље.....	19
2.1.4.Социјално насиље	20
2.1.5.Сексуално насиље.....	20
2.1.6.Електронско насиље.....	21
2.2.Различите улоге деце у вршњачком насиљу	21
2.3.Карактеристике насилника и жртве вршњачког насиља.....	24
2.4.Знаци насилничког понашања	25
2.5.Последице вршњачког насиља	26

3. Узроци појаве вршњачког насиља	28
3.1. Породица као узрок појаве вршњачког насиља.....	29
3.2. Школа као узрок појаве вршњачког насиља	31
3.3. Медији као узрок појаве вршњачког насиља	33
3.4. Вршњаци као узрок појаве вршњачког насиља	35
3.5. Неадекватно коришћење слободног времена као узрок појаве вршњачког насиља	36
4. Превенција вршњачког насиља	37
4.1. Програми превенције вршњачког насиља	41
4.2. Фактори превенције вршњачког насиља.....	48
5. Повезаност вршњачког насиља и школске средине ученика	50
5.1. Школа као превентивни фактор вршњачког насиља	52
5.2. Наставници у превенцији вршњачког насиља	56
5.3. Сарадња наставника, родитеља, стручних сарадника и ученика у превенцији вршњачког насиља	61
5.4. Педагошко–саветодавни рад са ученицима који се понашају насилно	64
5.5. Педагошко – саветодавни рад са ученицима који трпе насиље (жртве насиља).....	66
6. Преглед досадашњих истраживања о вршњачком насиљу и школи	67
II МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ	72

1.Проблем истраживања	72
2.Предмет истраживања	72
3.Циљ истраживања	73
4.Задаци истраживања	73
5.Хипотезе истраживања	74
6.Варијабле истраживања	74
7.Методе, технике и инструменти истраживања.....	75
8.Популација и узорак истраживања	77
9.Статистичка обрада података	78
10.Организација и ток истраживања	78

III АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА 79

1.Релијабилност скале процене PVNIŠSU.....	79
2.Факторска анализа.....	80
3.Облици вршњачког насиља међу ученицима са којима се наставници најчешће сусрећу у школској средини	86
4.Фактори који узрокују појаву вршњачког насиља код ученика	91
5.Тим који треба да реализује мере заштите деце од насиља у школској средини ученика...97	
6.Ставови наставника о превентивном деловању школе на појаву вршњачког насиља и решавању проблема насиља у школској средини.....	101
7.Ставови наставника о њиховој сарадњи са стручним сарадницима, родитељима и ученицима у превенцији вршњачког насиља у школској средини	106
8.Реаговање наставника на појаву вршњачког насиља у школској средини	111

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

ЛИТЕРАТУРА:

ПРИЛОГ 1

ПРИЛОГ 2

ПРИЛОГ 3

ПРИЛОГ 4

Закључак представља есенцијалну интегрисаност добијених резултата истраживања и теоријског дела рада.

Укупан број коришћених библиографских јединица у раду износи 94, од чега је коришћена у великој мери и инострана литература на енглеском и другим релевантним језицима. Рад садржи 22 табела.

Укупан број страница мастер рада, укључујући литературу и прилоге који представљају инструменте, износи 135.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА -МАСТЕР РАДА:

Вршњачко насиље је све заступљеније у савременом друштву. Оно је постало веома актуелан проблем у нашим школама. Утиче на школску климу и право ученика на учење, али и на целокупан дететов развој. То је облик злостављања и антисоцијалног понашања који погађа све социоекономске, географске и друштвене слојеве. Реметилички је фактор васпитно – образовног деловања савремене школе чија васпитно – образовна стратегија имплицира хуманизам, комуникативност, кооперативност, толерантност и мирољубивост. Вршњачко насиље најчешће везујемо за школску средину, јер се оно обично дешава у школи и то у време одмора. Са насиљем у школама се суочава велики број ученика, наставника и родитеља. Познато је да деца којаврше насиље и деца која трпе насиље, односно жртве насиља, имају велики проблем. Школа као васпитно – образовна установа, где деца проводе највише времена у току дана, и као установа са којом је вршњачко насиље најчешће повезано, треба да преузме значајну улогу у решавању овог проблема. Проблем истраживања гласи: Да ли је вршњачко насиље повезано са школском средином ученика?

ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА

Школа је друштвена институција специјално организована да се што боље стара о развоју и добробити ученика. И поред тога, многим се ученицима деси да школа буде место којег ће се сећати и по томе што су у њој били предмет вређања, где су добијали батине и били застрашивани, и где су спознали шта је то социјална изолација, страх и понижење. Све ово је најчешће део интеракције међу ученицима што значи да ће школа бити место где ће многи ученици бити ти који ће друге ученике малтретирати. Школа као место где деца проводе највише времена у току дана, треба да преузме примарну улогу у заштити деце од насиља. Најбољи резултати се могу постићи ако се у школи негује атмосфера уважавања, разумевања и толеранције. Само у школи у којој влада пријатна атмосфера, у којој су сви актери заштићени и уважавани, у којој се проблеми решавају ненасилним методама, може учити ненасилништво.

Предмет истраживања гласи: Повезаност вршњачког насиља и школске средине ученика.

ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА

Овим истраживањем желимо утврдити повезаност вршњачког насиља и школске средине ученика, који облик вршњачког насиља је заступљен у школској средини, као и ставове наставника о вршњачком насиљу, о узроцима, деловању школе, тимском раду и тд.

Теоријски циљ: Проучавањем литературе упознати се са појавом и облицима вршњачког

насиља у школској средини ученика, и са деловањем школе на његову појаву.

Сазнајни циљ: Сагледати и критичи анализирати ставове наставника о вршњачком насиљу и школи.

Апplikативни циљ: Указати на значај реаговања наставника на појаву вршњачког насиља у школској средини ученика.

ЗАДАЦИ ИСТРАЖИВАЊА

1. Утврдити са којим облицима вршњачког насиља међу ученицима се наставници најчешће сусрећу у школској средини.
2. Утврдити ставове наставника о факторима који узрокују појаву вршњачког насиља код ученика.
3. Утврдити ставове наставника о томе ко треба да чини тим који ће да реализује мере заштите деце од насиља у школској средини ученика.
4. Утврдити ставове наставника о деловању школе на појаву вршњачког насиља у школској средини.
5. Утврдити ставове наставника о сарадњи са стручним сарадницима, родитељима и ученицима у превенцији вршњачког насиља у школској средини.
6. Утврдити да ли и на који начин наставници реагују када се деси насиље у школској средини ученика.

Популацију узорка овог истраживања чине наставници првог и другог циклуса образовања основних школа у Јабланичком округу. Реч је о намерном узорку. Истраживањем је обухваћено 42 наставника (учитељ) 1-4 разреда, и 63 наставника 5-8 разреда, што је укупно 105 наставника.

Приликом обраде анализе података кориштена је дескриптивна статистика, величина узорка (Н), фреквенце (ф), аритметичка средина (М), стандардна девијација (сд), релијабилност скале (Цронбацх'с Алфа тест), факторска анализа, т тест, Ф тест и то употребом програма искључиво намењеног за статистичку обраду података (СПСС фор windows 19).

1. ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

На основу истраживања на тему Вршњачког насиља у школи – Повезаност вршњачког насиља и школске средине ученика, спроведеног новембра 2016 године у Јабланичком округу, добили смо податке на основу којих можемо изнети закључна разматрања по питању насиља и ставова наставника о насиљу и школи. Истраживањем је обухваћено 105 испитаника. Већина школа у Јабланичком округу била је отворена за сарадњу. За потребе истраживања користили смо две независне варијабле: циклус образовања наставника (наставник (учитељ) 1-4. разреда и наставник 5-8. разреда) и године радног стажа (0-10, 10-20, преко 20). Узорком су већим делом обухваћени наставници 5-8 разреда (63) док су наставници (учитељи) 1-4 разреда у мањем броју (42). Већи број чине наставници са годинама радног стажа 10-20 (43), 0-10 (34), а у мањем броју наставници са радним стажом преко 20 година (28). У истраживању наставници су се углавном опредељивали за

одговоре који су потврђивали њихове позитивне ставове и тиме потврдили наше хипотезе. На почетку истраживања постављено је шест хипотеза.

У методолошком делу поставили смо шест задатака са циљем да испитамо са којим облицима вршњачког насиља међу ученицима се наставници најчешће сусрећу, као и њихове ставове по питању фактора који узрокују насиље, ставове о деловању школе на насиље и о тимском раду на појаву насиља. За потребе истраживања конструисан је инструмент од 34 ајтема, даљим испитивањем и добијеним подацима потврдили смо релијабилност скале процене, где вредност Цронбацх'с Алфа износи 0,741.

Факторском анализом главних компоненти издвојено је девет фактора које имају највећи утицај, тј. факторско оптерећење/засићење и обухватају највећи део варијабилитета података. Издвојени фактори објашњавању 78.797% укупне варијансе. Проценат објашњене варијансе је висок, јер се минимални критеријум објашњене варијансе фактора за скале процене у друштвеним наукама креће око 60%, док резултати факторске анализе показују да наш инструмент има већи проценат.

Целокупна анализа овог рада је била усмерена ка стварању јасније слике о вршњачком насиљу у школској средини. Поред емпиријских истраживања о вршњачком насиљу која су представљена у раду, акценат је стављен и на облике насиља, узроке односно ризичне факторе, превентивном деловању школе на његову појаву, као и на значају тимског рада наставника, стручних сарадника, родитеља и ученика у превенцији насиља међу ученицима. Сходно томе, дефинисане су хипотезе које су произашле из циља овог истраживања.

Добијени подаци у нашем истраживању говоре у прилог постављених хипотеза. Резултати нам показују да су раличити облици вршњачког насиља заступљени у школској средини, као и да различити фактори, по мишљењу наставника, узрокују појаву насиља међу ученицима у школи, од којих највећи утицај имају вршњаци, па затим медији, неадекватно коришћење слободног времена, савремени стил живота, утицај породице и на крају утицај школе. На основу добијених података истраживања о облицима вршњачког насиља можемо закључити да је важно да наставници раде на сузбијању сваког облика насиља, а на првом месту радити на спречавању вербалног насиља које је највише заступљено у школама. Како бисмо спречили насиље важно је отклонити узроке који га подстичу, и мењати мотиве који га изазивају. Узроци вршњачког насиља, односно ризични фактори јесу чиниоци који предвиђају повећани ризик и повећавају вероватноћу јављања и развоја вршњачког насиља. Када је реч о подацима који се односе на ставове наставника о саставу тима који ће да реализује мере заштите деце од насиља, деловању школе на појаву насиља, њиховој сарадњи са стручним сарадницима, родитељима и ученицима, показују да су њихови ставови позитивни, што је веома важно за превенцију, јер превенција је успешна када су у њу укључени и наставници, и стручни сарадници, и родитељи, и ученици, и друштвена средина у којој се школа налази. Потребно је да сви они више пажње посвете

праћењу понашања ученика, и то наставници и стручни сарадници у школи, а родитељи ван школе, као и саветодавном раду са ученицима, доношењу јасних правила понашања, организовању слободног времена ученика, као и што већој и бољој сарадњи породице и школе. Васпитно – превентивни задатак школе и породице мора имати приоритет у усмеравању младих према просоцијалном понашању. Дакле, приоритетни задаци и школе и породице су да утичу на формирање ставова код деце и младих о неприхватљивости насилног понашања, као и на развијање толеранције, разумевања и прихватања различитости. Охрабрујући податак у истраживању јесте тај што наставници не игноришу насилје већ покушавају да тај проблем реше. Дакле, важно је да у ситуацијама насиља и у ситуацијама када постоји сумња да се дешава насилје, наставници не одлажу реаговање. Потребна је правовремена реакција у циљу заустављања насиља и обезбеђивања сигурности за све ученике.

На основу коришћене релевантне литературе дошли смо до закључка да управо школа мора да пружа могућност раног откривања разних облика насилног понашања међу ученицима, па је због тога важно да превентивно делује што је пре могуће јер одлагање решавања проблема доводи до пораста самог проблема односно развоја насилног понашања. Школа не може да спречи свеукупно насилје, али је дужна да покуша све што је у њеној моћи да насилје спречи и да адекватно реагује када се деси насилје. Дакле, цео школски колектив – наставници, директори, стручни сарадници, као и родитељи и ученици морају заједно спроводити мере против насиља у школама. Такође, је важно да педагошка клима буде креирана тако да се у школском амбијенту ученици осећају сигурно, поштовано, прихваћено, слободно, да се поштују правила и стандарди понашања, потребе и осећања других. Добро организован и квалитетан васпитно – образовни рад који се спроводи у школи утиче превентивно на вршњачко насилје, јер школа има могућност да најпродуктивније делује на децу у најранијем узрасту. Могућност за појаву негативних утицаја се смањује ангажовањем и подстицањем ученика на активности и задовољавањем њихових интересовања, а примена разноврсних педагошких мера корективно делује уколико дође до испољавања негативног понашања. Велику улогу у васпитно-образовном раду имају и сами наставници, па због тога рад наставника мора бити базиран на поверењу, уз међусобно уважавање у односу са ученицима, како у процесу наставе, тако и у ваннаставним активностима. Као што знамо, васпитање је свесна делатност, а највећи број наставника није свестан чињенице да школске ситуације које сами креирају на часу често представљају изворе агресивног понашања ученика. У складу с тим, наставници морају настојати да максимално упознају и уважавају своје ученике, што је део превентивног деловања на појаву вршњачког насиља (Поповић, 2014: 74-83).

Сва истраживања која смо анализирали у раду су углавном новијег датума што указује да је већина истраживача свесна опасности вршњачког насиља. Свако истраживање ове проблематике има велики значај, како за теорију тако и за праксу, јер што се више говори о насиљу може се умањити његова појава и последице које оно носи, а исто тако су и добра основа за све активности које се предузимају у циљу пружања помоћи деци која се понашају насилно и која трпе то насилје. На самом крају можемо рећи да уколико се проблем вршњачког насиља не схвати озбиљно биће великих проблема које ћемо касније тешко моћи решити. Надамо се да ће подаци које смо добили у овом истраживању имати

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

Број:

10/4-9

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ

Датум:

14.02.2017.

велики значај и за теорију и за праксу васпитно – образовног рада.

2. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Мастер Рад под називом *Повезаност вршњачког насиља и школске средине ученика* у целини, како у теоријском тако и у методолошком делу, у потпуности је испунио постављени истраживачки циљ и истраживачке задатке. Анализа и интерпретација резултата истраживања који су обрађени адекватним методолошким поступцима, указују на постојеће стање у области вршњачког насиља, у овом случају *повезаност вршњачког насиља и школске средине ученика*, што се посебно актуелизује данас у процесу реформи школског система. Тумачење и анализа резултата истраживања омогућавају сагледавање актуелног стања и пружају могућност за промене у делу имплементације програма посвећеним разматрању и објашњењу везе између вршњачке прихваћености, одбачености, социјално одговорног и агресивног понашања и усмерености ка вршњацима, с једне, *školske sredine*, с друге стране који су се на пољу повезаности превенције вршњачког насиља у школама других земаља показали изузетно успешним.

3. КОНАЧНА ОЦЕНА -МАСТЕР РАДА

Да ли је теза урађена у складу са образложењем наведеним у пријави теме: ДА

Да ли теза садржи све битне елементе: ДА

По чему је теза оригиналан допринос науци

Недостаци тезе и њихов утицај на резултат истраживања: НЕМА

VI ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене тезе, комисија предлаже:

- да се мастер рад прихвати а кандидату одобри јавна одбрана
- да се мастер рад враћа кандидату на дораду (да се допуни односно измени) или
- да се мастер рад одбија

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Др Бисера Левећ, ванредни професор

Др Зорица Станисављевић Петровић,
ванредни професор

Др Марија Јовановић, доцент